

Seleționarea documentelor în interiorul unităților arhivistice din fondurile judecătorești

ANDREI CACIORA

Problema selecționării documentelor, inclusiv a celor judecătorești, a încetat de mult să fie una de ordin teoretic, cuprinsă doar în instrucțiuni, regulamente, dispoziții ale forurilor de resort. Ea a suscitat și alimentează încă, în țară și străinătate, numeroase discuții, confruntări de păreri, rod al unor preocupări constante în această direcție.

Experiența acumulată de arhiviști s-a materializat într-o bibliografie de specialitate¹ fără de care, la ora actuală, nu mai poate fi concepută nici o nouă contribuție la elucidarea problemei.

Considerând cunoscute și acceptate principiile și criteriile după care se apreciază importanța și valoarea documentelor în general, ele stînd la baza oricăror activități de selecționare în țara noastră, ne limităm la prezentarea unor concluzii desprinse din practica prelucrării fondurilor judecătorești aflate la Filiala Arhivelor Statului din judecătoria Arad, cu accent pe selecționarea în interiorul dosarelor.

Am ales, pentru exemplificare, instanțele judecătorești de nivel județean, întrucît filiala din Arad dispune de o mare cantitate de documente provenite de la acestea, preluate fără inventar și care, în ultimii ani, fac obiectul selecționării și inventarierii.

Deși volumul mare de arhive judecătorești neprelucrate impune, deocamdată, abordarea selecționării la nivel de dosare, și nu de documente, cred că putem totuși analiza, de pe acum, posibilitatea selecționării documentelor din cuprinsul fiecărui dosar rămas pentru păstrare permanentă după prima etapă a selecționării, amintită mai sus. Măsura se justifică, întrucît aproximativ 35% din actele ce intră în compunerea lor se pretează la eliminare, fiind lipsite de orice valoare practică sau documentară.

Fiind o activitate de cea mai mare importanță, în procesul căreia se decide păstrarea sau eliminarea documentelor în raport de valoarea științifică sau utilitatea lor practică, selecționarea fondurilor din depozitele Arhivelor Statului se încredințează în exclusivitate arhiviștilor, angajînd într-un grad înalt responsabilitatea și competența acestora. Ei sînt datori să se informeze asupra istoricului instituției al

¹ Din studiile consacrate selecționării, amintim unele apărute în țară și anume: Mărcuș Ioan, *Cîteva observații privitoare la selecționarea arhivelor vechi*, în „Revista Arhivelor” nr. 2, 1947, p. 239—263; Moldovan Liviu, *Un vechi regulament de selecționare a arhivelor județene*, în „Revista Arhivelor” nr. 2, 1958, p. 274—276; Ungureanu Gheorghe, *Cu privire la selecționarea arhivelor și eliminarea materialelor nefolositoare*, în „Revista Arhivelor” nr. 1, 1959, p. 91—108; Matei Alexandru, *Selecționarea arhivelor instanțelor judecătorești*, în „Revista Arhivelor”, nr. 1, 1962, p. 92—101; Coman Voica, *Selecționarea documentelor și depunerea lor la Arhivele Statului*, în „Revista Arhivelor” nr. 1, 1973, p. 31—36; Pușcas Ioan, *Principii și criterii de selecționare a arhivelor*, în „Revista Arhivelor” nr. 3, 1982, p. 242—245; Coman Voica, *Selecționarea documentelor la organizații*, în „Revista Arhivelor” nr. 4, 1982, p. 370—376.

cărei fond de arhivă este supus selecționării, să cunoască în amănunt atît situația fondului respectiv, cît și particularitățile istorice ale epocii în care se încadrează. De asemenea, trebuie avută în vedere — în toate cazurile — eficiența activității de selecționare, care se asigură prin însușirea de către arhivist a unei tehnici adecvate de lucru, dar cu deosebire prin dezvoltarea capacității de deliberare asupra oportunității păstrării ori a înlăturării documentelor.

Considerăm, de aceea, că un element deosebit de important, Hotăritor, în operațiunea de selecționare în interiorul dosarelor procesuale este efectuarea unui studiu cît mai amănunțit asupra conținutului actelor din cuprinsul acestora, studiu care se impune cu atît mai mult cu cît, pe lîngă problema-cadru a unui dosar procesual, în majoritatea cazurilor se pot desprinde și alte probleme care interesează cercetarea². Sînt și situații cînd problema-cadru nu prezintă valoare documentară, dar actele anexate la dosar pentru elucidarea ei pot prezenta importanță, determinînd păstrarea în continuare a u.a. respective³.

De asemenea este necesar ca arhivistul care efectuează selecționarea să cunoască temeinic categoriile de acte din cuprinsul dosarului și, legat de aceasta, să stabilească care dintre aceste categorii reflectă conținutul problemelor și care au îndeplinit doar un rol de acte de procedură, ajutînd numai la desfășurarea procesului.

Se subînțelege că valoarea documentară a unei u.a. va fi determinată de categoriile de acte din prima grupă — cele care redau conținutul problemelor — și că, de regulă, numai acestea se vor păstra permanent.

Pe baza experienței cîștigate, pînă în prezent, de colectivul de arhiviști de la Filiala Arhivelor Statului Arad, dorind să venim în sprijinul celor care își propun să treacă la selecționarea în interiorul dosarelor procesuale, redăm în cele ce urmează categoriile principale de acte pe care le considerăm de importanță documentară :

rechizitoriul — este documentul întocmit de instanță, care cuprinde datele personale ale inculpatului, rezumatul faptei săvîrșite, împrejurările în care s-a comis ; *procesul-verbal de interogatoriu sau anchetă* — întocmit de autoritatea polițienească, redă pe larg desfășurarea acțiunii incriminate ;

fișe personale ale părților aflate în proces ;

mandate de arestare, în cazul proceselor penale ;

întîmpinări ale părților sau replici ce se întocmesc la începutul sau pe parcursul procesului redînd atît acțiunea, cît și argumentările părților ;

ordonanțe ale instanței privind aplicarea de sechestre, arestarea inculpaților etc. ;

declarații (depuneri) ale martorilor ;

acte de punere sub acuzare de către procuratură sau instanță ;

procese-verbale încheiate de autorități administrative sau polițienești, consemnînd anumite situații, constatări, care au dus la descoperirea infracțiunii. Ele preced procesele-verbale de anchetă.

contracte originale, de vânzare-cumpărare bunuri, de înfiere etc.

bilanțuri ale organizațiilor implicate în proces ;

statute ale firmelor aflate în proces ;

² De exemplu fapta incriminată este instigarea la grevă. Dar pe lîngă această problemă în dosarul respectiv vom mai găsi declarații, sau procese-verbale cu privire la condițiile de lucru și de viață ale muncitorilor, contracte colective de muncă etc.

³ De pildă în dosarul de judecată al unei firme industriale în procesul pentru neplata unui debit — problemă care, în sine, nu prezintă importanță documentară — s-au anexat și bilanțurile, liste cu produsele firmei, unele statute etc.

*corespondența părților aflate în proces, între ele sau cu instanța ;
sentințe ;*

cereri de apel sau revizuire înaintate de părți Curții de Apel sau Tribunalului Suprem.

Subliniem însă că enumerarea de mai sus nu este exhaustivă. În funcție de epoca în care au fost create, de gradul și profilul instanței de judecată, acestor categorii li se pot adăuga și altele, noi rezumându-ne doar la fondurile ce ne-au stat la dispoziție, și anume la cele create de instanțele județene în perioada: 1921—1953.

Actele lipsite de valoare din cuprinsul dosarelor de judecată fac parte în marea lor majoritate din seria actelor de procedură penală sau civilă. Ele au fost create în cursul desfășurării acțiunii procesuale având doar o importanță practică limitată, care a încetat odată cu încheierea procesului respectiv, ori cu expirarea termenului de apel sau revizuire. Prin urmare, ele pot fi înlăturate ca nefolositoare fără ca aceasta să modifice fondul problemelor. În general sînt ușor de identificat, mai ales după denumire, fiind prezente în orice dosar.

O primă categorie a acestor acte este formată din așa-zisele acte primare de procedură și anume: citații; adevărinite și dovezi de înmînare a citațiilor; procese-verbale de afișare a citațiilor; adrese de înaintare a acestor adevărinite și procese-verbale; procuri sau împuterniciri de reprezentare în proces; minutele completelor de judecată, în general cu referire la regulile de procedură; procese-verbale de afișare a unor sentințe; liste cu termenele de judecată; procese-verbale de deschidere a dezbaterilor procesuale etc.

O situație aparte în cadrul actelor de procedură o pot prezenta genurile de acte denumite „ordonanțe” și „încheieri”, deoarece multe completuri de judecată le-au confundat denumirea, conținutul și rolul. În înțelesul legislației din perioada amintită, ordonanța este actul de procedură prin care completul de judecată ordonă efectuarea unor acțiuni legate de proces, ca de pildă: citarea de noi martori, arestarea inculpatului, sistarea sau amînarea procesului, prezentarea de noi dovezi etc. Cu alte cuvinte putea modifica conținutul acțiunii procesuale. În schimb „încheierea” este — potrivit aceleiași legislații — actul prin care completul de judecată constată îndeplinirea sau neîndeplinirea unor proceduri, deci, în principiu, fără importanță, pretabil la eliminare. În practică însă denumirile actelor în cauză au fost deseori inversate, astfel că arhivistului i se cere o atenție sporită la stabilirea conținutului și valorii acestora.

O altă categorie a actelor care pot fi eliminate este aceea a „extraselor” care în realitate sînt copii după documentele aflate fie în păstrarea noastră, fie în păstrarea organizației care le-a emis. Din această categorie amintim: extrasele de stare civilă; extrasele sau copiile de pe cartea funciară; extrase din legi sau norme juridice etc.

În sfîrșit, tot în grupa actelor fără valoare documentară sau practică, se mai pot încadra: avizele poștale; adevărinitele de pauperitate; certificatele de moralitate; buletinele oficiale; fișele și adresele de însoțire ale dosarelor procesuale de la o instanță la alta; certificatele medicale; decizii și ordine de poprire pe venituri; jurnalele de înfirmare a unor acțiuni procedurale; bonurile și chitanțele cu diferite cheltuieli de judecată; scrisorile de trăsură; protestele cambiale și altele.

Considerăm că selecționarea în interiorul dosarelor de judecată se poate efectua și în cazul acelor dosare care, anterior operațiunii, au intrat în circuitul cercetării științifice. Cota dosarelor respective nu se modifică prin selecționare decît la elementul „fila”, or vechia numerotare a filelor, făcută cu ocazia cercetării dosar-

relor, poate fi recunoscută întrucît ea nu se șterge, ci se barează la noua numerotare.

Intr-un singur caz opinăm pentru renunțarea la selecționare în interiorul dosarelor și anume în cel al dosarelor de judecată în care părțile sînt personalități marcante care au avut un rol deosebit în viața politică, socială, economică, științifică, culturală sau artistică a țării.

Se poate pune întrebarea dacă selecționarea în interiorul dosarelor de judecată este recomandabilă în toate situațiile. Un răspuns decis în această privință nu credem că este posibil, cel puțin deocamdată. Oportunitatea trecerii la această operațiune rămîne să fie apreciată de șefii de unități în funcție de obiectivele și urgențele unităților respective. Momentul cel mai potrivit pentru aceasta credem că îl constituie pregătirea pentru microfilmare a fondurilor judecătorești, cînd se impune numerotarea filelor, completarea și îmbunătățirea inventarelor.

R E S U M E

Le tri pratiqué à l'intérieur des dossiers s'imposait comme une nécessité tant à cause des quantités croissantes d'archives, que par la piètre valeur de beaucoup de documents conservés dans ces dossiers.

Supposant comme connus et acceptés les critères selon lesquels on évalue les documents en général, l'auteur de l'article expose les conclusions suggérées par le tri pratiqué à l'intérieur des fonds judiciaires gardés à la F.A.E. d'Arad.

P R E C I S

Selectioning inside files became necessary both for the particularly great quantity of archives and for the lack of value of many records included in the respective files.

Taking into account the wellknown and accepted principles and criteria for generally evaluating the records, the author presents some conclusions from the selection practice done upon the judge's fonds that are kept in the State Archives of Arad.

Considerații privind selecționarea interioară a unităților arhivistice

TIBERIU MOT

Problema selecționării documentelor pare, la prima vedere, întru totul rezolvată în „Normele tehnice privind desfășurarea activității în Arhivele Statului” art. 45—54.

Conform sus-numitelor norme, se disting două variante esențiale privind efectuarea selecționării: selecționarea fondurilor inventariate și selecționarea fondurilor neordonate, selecționarea interioară a unităților arhivistice fiind precizată numai în prima variantă.

Practica activității ne demonstrează însă că sînt destule cazuri ale unor fonduri inventariate la care selecționarea numai a unităților arhivistice nu rezolvă decît parțial identificarea exactă a documentelor cu valoare istorică, respectiv eliminarea actelor lipsite de valoare.